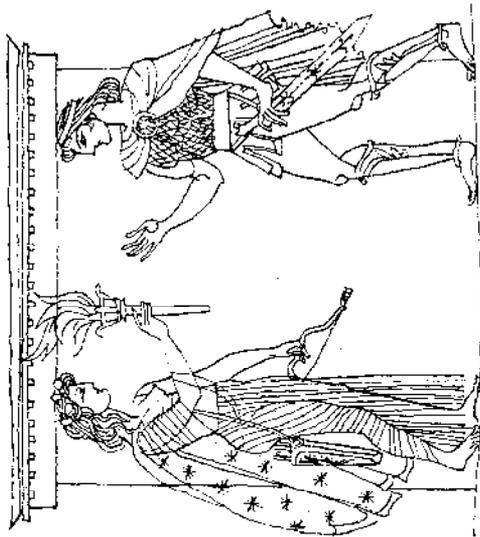

Kalaszirisz isteni megbízatást kap

Azután folytatta elbeszélését Kalaszirisz, mikor a felvonulás és az áldozati szertartás véget ért...

Azt már nem, atyám! — vágott közbe Knénión. Addig bizony nem ér véget, míg be nem számolsz róla. Én is szeretném látni! Csupa fül vagyok a kíváncsiságtól, egyetlen vágyam, hogy lelki szemimmel végignézhessem az ünnepséget, és most mégis hoppou maradjak, mint mondani szokás, mert te annyira sietsz a történetteddel! Hát holmi kurta prolóógus után rögtön be is fejezed a drámát?

— A világrt sem akartalak untatni hosszadalmas leírásokkal — mentegetőzött Kalaszirisz. — Csak a legfontosabb eseményeket akartam kiragadni, kizárólag azokat, melyek megadják a választ legelső kérdéscdre. De ha mellesleg még szemtanúja is szeretnél lenni az ünnepségeknek — hiába, ebben sem tagadhatod le atikái származásodat! —, ám legyen, megpró-

bálom néhány vonással eléled varázsolni. Annyi bizonyos, hogy kevés ilyen felvonulást látott a világ, akár önmagában, akár következményei szempontjából... A menet élén az áldozati állatok hekarombja haladt. Közvetlenül utánuk következtek a hajtók, csupa misztériumokba beavatott, durva öltözött parasztember. Őv szorította a derekukra térdig érő, fehér ruhájukat, mely jobb vállukat és jobb mellkasukat fedetlenül hagyta. Jobb kezében mindegyikük kétélű bárdot tartott. Az áldozatra szánt mathák egyből egyik koromfeketék voltak. Hatalmas, inas nyakuk lágyan ívelődött a magasba, nem túl hosszú, egyenes és hegyes szarvukat aranyfüstrel vagy virágkoszorúval díszítették, s amint ott kocogtak elől, mélyen lelógó lebernycgük a térdüket ért. Pontosan százan voltak: az ainiának a szó szoros értelmében hekatombát áldoztak. A tehének nyomában hajtották a többi áldozati állatot, gondosan különválasztva az egyik fajtát a másiktól. Pásztoraik menet közben áldozatra hívó, áhitatot keltő dallamokat játszottak furulyáikon és nádsípjaikon. A nyájak és hajtók után lobogó hajtó thesszáliai leányok tűntek fel gyönyörű, mélyövű ruhában. Két csoportra osztva közeledtek. Az első csoportból egyesek virágokkal és gyümölcsökkel teli kosarakat vittek, a többiek pedig áldozati kalácsoktól és illatszerektől roskadozó tállakat, melyekből csodálatos illat áradt szerzettség. Terhüket a fejükön hordozták, és szabadon maradt kezükkel összefogódzkodva lépkedtek hol előre, hol oldalra — egyszóval menet közben még táncoltak is. Az első csoport táncát a második csoport éneke kísérte: himnuszt adtak elő Péleusz és Thetisz, Akhilleusz és Neoptolemosz dícséretére. A leányok után, Knémón...

— Semmi „Knémón”! — szakította félbe amaz. — Már megint meg akarsz fosztani a legnagyobb élvezetől, atyám! Miért nem ismételed meg szóról szóra a himnuszt? Nemcsak nézője, hallgatója is szeretnék lenni a felvonulásnak!

— Elmondhatom, ha olyan kíváncsi vagy rá — egyezett bele Kalaszirisz. — Valahogy így hangzott:

*Zengje a dal ma Thetiszt, zengje a szőkehajút,
Népusz ő s vizein szült örök-életű lányt,
kit Péleuszhoz Zeusz isteni terve küldött,
tenger drágakövéét, szívnek arany gyönyörét!
Harcban hősi Arészt, vadszivű dárдавetőt,
Hellasz villámát méhe fogantia nekünk,
Akhilleusz, a dícsőt, kit hirté égbe emelt,
Pürrha Akhilleuszról szülte Neoptolemoszt,
trójaiaknak a sírt, hős danaolenak az írt.
Hősi Neoptolemosz, védj az utódokat is,
boldog, akit betakart Pühhia földje, kegyes
szívvel vedd fölünk most is az áldozatot,
s minden rettenetet őrzz el a város alól!
Zengje a dal ma Thetiszt, zengje a szőkehajút.*

— Nos, Knémón, ha emlékeztem nem csal, ez volt a himnusz szövege. Micsoda összhang uralkodott az ének ritmusát, a nézők között! A tánc lépések híven követték az ének ritmusát, a nézők a dallam varázslatos hatására szinte még nézni is elfelejtettek. Aki látta az éneklő, táncoló leányokat, a himnuszt hangjainak hívőletében megindult mellettük előre. Csak az ifjak közeledő pompás lovascsapata és főleg annak vezére bizonyította be, hogy a legszebb ének sem nyújtana többet az igazán szép látványomál. Az ifjak örvenen voltak; két sorban, jobbról is, balról is huszonöten-huszonöten kísérték a küldöttség vezetőjét. Sarujukat bíborszínű szjark csícsítotték lábszárakra, és hófchér köpenyüket, melyet körös-körül sötétkék csik szegélyezett, vállukon aranyos csat fogta össze. Mindegyikük alatt telivér thesszáliai paripa ficánkolt. Nemes, büszke állatok voltak, meg-lútszott rajtuk, hogy szabadon nőttek fel szülőföldjük síksá-gan. Hogy habzott a szájuk! Hogy rázák a zablájukat! Mintha valami gyűlölt zsarnoktól akartak volna szabadulni! Bizony, csak hozzájárító lovasokat tűrtek meg a hátukon... A paripák halántékát és homlokát dús arany- és ezüstdísz borította: az

ifjak szinte versenyeztek, melyikük lova szebb. Öröm volt rájuk nézni, Knémón, de a jelenlévők figyelmét mégsem körtették le. Pillantásuk átsiklott felettük és vezértükre, az én drága Theagenészemre tapadt. Ahogyan a villám mellett minden más fény elhomályosul, úgy homályosította el Theagenész a felvonulás összes résztvevőjét, aki eddig a nézők szeme előtt elvonult. Lovon ült ő is, nehéz fegyverzetben. Kezével bronzhegyű kónisfa-dárdárt markolt. Sisak nem fedte a fejét, csak amúgy hajadonfótt feszített a nyeregben. Bíborszínű palást simult testére, melynek aranyos hímzése a lapithák és a kentaurok harcát ábrázolta. A palást borostyánkőből faragott csajján domborművű díszítés látszott: Pallasz Athénéét ábrázolta a Gorgó-fejes pajzsán. És mennyi mesterkéltelen szépséget adott Theagenész megjelenésének a légy szellő is! Széld fuvallattal hullámzásba hozta vállig érő haját, hátrasimította a homlokába hulló fürtöket, és dús redőzetű palásját paripája lábára és oldalára borította. Mintha még a ló is megsejtette volna gazdája szépségét, mintha tudatában lett volna, milyen megtisztelő feladat, hogy a legdelcegbb lovat hordozhatja! Legakábbis ez látszott abból, ahogyan nyaka emelkedett és süllyedt, ahogyan füleit hegyezve felszege a fejét, és ahogy ráncba vont szemöldökkel, gőgösen nézett körül. Büszkén vitte lovasát, büszkén lépkedett, s a gyepől legfinomabb jelzescinck is engedelmeskedett menet közben. Teste ütemesen ringott, patája könnyedén, éppen csak a hegyével érintette a földet — egy szóval lépései és mozdulatai méltóságteles harmóniába olvadtak... A nézőket egytől-egyig lenyűgözte a látvány. Egy szem akad, aki a férfiasság és szépség győzelmi palmáját nem Theagenésznek adta volna. Az egyszerűbb származású nők nyilatán is kifejezre juttatták lelkes csodálatukat: almiákat dobáltak feléje, és virágcsóval árasztották el, abban a reményben, hogy esetleg elnyerhetik kegyeit. Mind-mind egybehangzóan úgy vélekedtek, hogy nincs emberfia, aki Theagenész szépségét felülmúlja. Csak mikor kihajtatott fogatán Artemisz templo-

mából az okos és gyönyörű Kharikleia — miként Homérosznál félfinük a hajnal leánya, a rózsaujú pirkadat —, akkor vetük észre, hogy Theagenész sem legyőzhető: Kharikleia még féltette is győzedelmeskedett, igaz, pusztán azért, mert a tökéletes szépségű nő mindig vonzóbb jelenség még a legdaliásabb férfinnál is. Kharikleia kocsin közeledett, melybe két hófehér üszört fogtak be. Bíborszínű, földig omló, aranyos szálakkal átszőtt ruhát viselt, s ezt a keble alatt őv szorította össze. Nem akármilyen őv volt az, hanem utólrétegeten mestermű, alkotójának féltő gonddal megmunkált remeke! Két kígyót fortított: a farkuk hátul szorosan egybefonódott, elől pedig — a keble alatt — hurkot alkottak a nyakukkal. A két fej, az őv két vége a hurkon kívülre került és oldalt csüngött le. Azt mondhatta volna az ember, hogy valóságos kígyókat, nem művészi utánzatokat lát! És ezek a vad és félelmetes szörnyetegek szelíd szendregésben nyúltak el a leány derekán, mintha keblének szépsége bűvölte volna őket álomba... A kígyókat aranyból mintázta a művész, mégis sötétebbnek látszottak; nyilván mesterségesen megfekéttette az alapanyagot, hogy a sárga és fekete szín keveréke élethűbben adhassa vissza az érdes és színcjászó kígyóbőrt. Ennyit az övről. Haját se egészen be nem fonta, se egészen ki nem bontotta. Puhá rózsaszírmokhoz hasonlatos, szőke fürtjei a nyakánál dús hullámokban, szabadon verdecsték vállait és a hátát, fent a homlokán viszont friss babérágakból font koszorút simulat rájuk, hogy csak annyira loboghassanak az enyhe szélben, amennyire az illencőség megengedi. A bal kezében aranyozott íjat vitt, jobb vállán függött a tegez. Másik kezében lángholó fákllya, de szemc a fákljánál is tűzesebben ragyogott...

-- Ők azok! — kiáltott fel Knémón. — Igen, ók, Theagenész és Kharikleia!

-- Hol vannak? Az istenekre kételek, mutasd meg, hol látod őket! — könyörgött Kalaszirsz, mert azt hitte, hogy Knémón valóban megpillantotta gyermekét.

— Nincsenek itt, atyám — kapott észbe Knémón. — Csak elbeszélésd nyomán jelentek meg lelki szeméim előtt. Minden vonásukra ráismertem, oly híven festetted le az alakjukat!

— Pedig nem hiszem — rázta fejét tagadólag Kalaszirisz —, hogy valaha is olyanoknak láthatad őket, mint azon a napon Hellász népe és fent az égen a Napisten. Azon a napon csodálat és dicsőret övezte gyermekemet. Kharikleira a férfiak, Theagenész a nők tekintettek úgy, mint legitkosabb vágyaik megtestesülésére, és mind-mind égi boldogságnak tartotta volna, ha az egyikkel, illetve a másikkal frigyre léphet. Legfeljebb annyi volt a különbség, hogy a delphoiak bámulatát Theagenész, a thesszáliaiakét Kharikleia kellette fel inkább. De nem emberi dolog-e, hogy azt csodálták jobban, akit akkor lártak először? Az újdonság mindig sokkal mélyebben kavargatja fel a lelket a megszokott dolgoknál... Jaj, milyen boldogító hitet, milyen édes reményeket ébresztettél bennem, Knémón! Mekkora öröm fogott el, hogy megláthatom drága gyermekeimet! Milyen repesre vártam, hogy megmutasd őket nekem is! És mindez csak csalfa álom volt! Most már a napnál világosabb, hogy a boldogjárt járatod velem. Elbeszélésem elején még fogadkoztál, hogy rövidesen megétekeznek, és ezért a jó híredért mindjárt beszámolómat követelted jutalmul. Lám, beesteledett, sőt éjszaka van, s ők sehol.

— Ne csüggedj — bátorította az agg papot Knémón. — Légy nyugodt, nemsokára biztosan megérkeznek. Alighanem közbejött valami, s ezért csak a megbeszélt időponomnál későbbben jöhctnek. Különben sem áruháim el, ha itt lennének — iráfalkozott —, még hiánytalanul meg nem kaptam tőled az ígért jutalmat. Valóban annyira vágyódsz gyermekeid után? Akkor csak fejezd be az elbeszéléscdet!

— Nem szívcsen — vonakodott Kalaszirisz. — Túlságosan sok fájdalmas emléket mozgat meg bennem, és arra is gondoltam, hogy talán untatlak veic. Már így is tozkig lehetsz hosszadalmas leírásaimmal... De amint látom, fáradhatatlan hallgató

vagy, rajongsz a szép és érdekes történetekért. Mindjárt folytatom, ahol abbahagytam, előbb azonban gyűjtünk nécesst, és mutassuk be az esti áldozatot a sötétség istenei előtt. Adjuk meg nekük, ami az övék, akkor nyugodtan szentelhetjük az éjszaka óráit elbeszélésem további részeinek!

Az agg pap ráparancsolt az egyik szolgálólányra, hogy hozzon be mécesst, aztán elvegezte az italáldozatot. A többi istenen kívül elősorban Hermészhez fohászzkodott: nyugodalmas éjszakát kért tőlük, s hogy legalább álmlában láthassa azokat, akik legközelebb állnak a szívéhez. Imája befejeztével folytatta beszámolóját.

... A felvonulók ezután az ifjak lovacsapatával együtt háromszor megkerültek Neoptolmosz sírját. Mikor már mindenki elhelyezkedett a síremlék körül, a nők egyszerre jajgatásban törtek ki, a férfiak ajkán csatakiáltás harsant, s mint akik csak jelle vártak, az összes telenet, bárányt és kecskét pillanatok alatt lemszárolták. Úgy tűnt, mintha egyetlen óriási kéz végzett volna valamennyivel. A levágot áldozati állatok végtagjait szokás szerint a hatalmas, fahasábokkal tele rakott oltáron halmozták fel, aztán megkérték Apollón papját, hogy kezdje meg az italáldozatot, és gyűjtsa meg az oltáron a máglyát. Kharikész azonban csak az italáldozat bemutatására volt hajlandó.

— A máglyát a küldöttség vezetőjének tiszte meggyújtani, azzal a fáklyával, amelyet Artemisz papnőjétől vesz át. Ez a szertartás hagyományos rendje!

E szavakkal hozzálátott az italáldozathoz, Theagenész pedig Kharikéia elé járult a fáklyáért. És most, Knémón, meggyőződhetünk arról, hogy a lélek valóban isteni eredetű és isteni tulajdonságokkal van felruházva. Egy röpke pillantás elég volt mindkettőjüknek, hogy megszeressék egymást! Mintha lelkük a legelső találkozásnál felismerte volna a másikéban a rokon vonásokat, és máris egyesülni vágyott volna a neki rendelt, hozzá illő társal. Kis ideig mozdulatlanul, lenyígzóve álltak.

Azán Kharikleia lassan átvijította a fáklját, Theagenész ugyanolyan lassú mozdulattal kézbe vette, s tekintetük hosszú pillanatokra összefonódott. Talán azt kutaták emlékeik között, hogy valahol, valamikor már látták és ismerték egymást. Hirtelen futó mosoly suhant át arcukon, olyan észrevétlenül, hogy csak a szemükben févillanó tűz árulkodott róla. És mintha ezt is szígyellték volna, egyszerre csak elpirultak, de mikor a szanvedély --- én legalábbis ezzel magyarázom --- a szívüktől hatolt, Theagenész is, Kharikleia is belesápadt... Egyszóval rövid idő leforgása alatt ezerszer változott meg az arckifejezésük, színük, még a nézésük is folyton más és más lett, jelezve felkavart lelkiük háborgását. Mégsem vette észre senki, mi történt közöttük. Nem is csoda, valamennyi részt vevő figyelmét és érdeklődését egyéb dolgok foglalkoztatták. Khariklész maga sem figyelhetett fel a jelenetre, mert ő meg éppen a szokásos fobászt mondta el: azt az ősi imát, mellyel az isteneket meghívják az áldozathoz. Nem úgy én! Mióta a templom előtt elhangzott a Püthia jóslata az áldozathoz készülődő Theagenésztől, én, Knémón, egyes-egyedül a két fiatait tartottam szemmel. A versbe foglalt két névből már akkor sejtettem a jövőt, igaz, tökéletesen megfjteni még a később kapott jóslatokat sem tudtam. . . Theagenész végre erőt vett magán, elfordította tekintetét a leányról, és fákljával meggyújtotta az oltáron a máglyát. A felvonulás ezzel be is fejeződött. A thesszaliak hozzáfogtak a lakomához, a helybeliek pedig otthonukba tértek.

Kharikleia felét köpenyt öltött magára, és néhány társnőjével együtt a templom körzetében levő lakása felé tartott. Papnői méltósága nem engedte meg, hogy egy fedél alatt lakják Khariklészsel: hiába tekintette őt atyjának, magányosan kellett élnie. Engem a legnagyobb izgalommal töltött el mindaz, amit láttam és hallottam. Éppen azon törtem a fejem, hol találhatnám meg Khariklész, mikor barátom egyszerre csak elém toppant, és nyomban kérdésekkel kezdett ostromolni:

... Láttad Kharikleiat? Láttad az én szemem fényét, Delphoi büszkeségét?

--- Nem most láttam először, --- féltem --- eddig is gyakran találkoztam vele a templomban, és nem is csak amúgy kutyafutásban, mint mondani szokás. Megtörtént már, hogy közösen murattunk be áldozatot, és több ízben véleményemet is kikérte, ha a földi élettel vagy az istenekkel kapcsolatban valami fogósabb kérdésre lett.

--- És milyenek találtad ezúttal, kedves Kalaszirisz? Ugye, nagyon emelte a felvonulás pompáját?

--- Felesleges válszolnom, Khariklész. Akár azt kérdezted volna, hogy fenyesebb-e a hold, mint a többi csillagok.

--- Néhányan azonban lelkesen dicsérték a thesszáliai ifjút is. --- Igaz, de neki mindenképpen csak a második vagy harmadik díj jut. Senki sem vonta kétségbe, hogy az ünnepegy-igazi ékessége, királynője Kharikleia, a leányod.

Khariklész boldoggá tették szavaim, én pedig ezzel a szív-
ből jövő dicsérettel egy csapásra elnyertem a bizalmát, ami különben is feltett szándékom volt.

--- Éppen hozzá megyek --- mosolygott rám. --- Ha ráírsz, tarts velem. Megnézzük, nem merült-e ki, nem fárasztotta-e ki a tengernyi nép.

Rábolintottam, és iparkodtam kifejzésre juttatni, hogy kívánságának teljesítése a legsürgősebb teendőmnél is előbbre való. Rövidesen meg is érkeztünk, beléptünk Kharikleia otthonába. A leány felült arccal feküdt heverőjén. Könnyes szemében a szerelem lángja égett, s mikor atyját üdvözlésül kedvesen megölelte, Khariklész meg is kérdezte, mi baja. Kharikleia azonban csak annyit felelt, hogy erős fejfájás gyötri, szeretne magára maradni. Khariklész aggódva hagyta el a szobát velem együtt, és megparancsolta a szolgálónak, hogy ne zavarják a leányt.

... Hát ez mi lehet, kedves Kalaszirisz? --- fordult felém.

... Mi baja történhetett a leányomnak?

fördított szemmel igyekszik minél messzebb szállni — persze nem azért, mintha nem akarna segíteni a szenvedőkön, ahogyan egycsek állítják, hanem mert természeti adottságai folytán a beteg tekintetéből szinte bejeje ivódik, ráömlik a betegség. Azért kerül az embeteket, mert egy-egy pillantásuk egy-egy sebet ejt rajta. A baziliszkuszkigyóóról ugye magad is hallottál? Akkor hát jól tudod, hogy pusztá lehetével és nézésével tesz tönkre, és mocskol be mindent, ami csak elébe kerül. Mondd, csodálatos-e ezek után, hogy akadhatsz, akik még legközelebbi hozzátartozóikat, legkedvesebb barátjukat is megverik szemmel, mert alaptermészetük az irigység — tehát nem is szándékosan, csupán mert a hajlam velük született?

— Kitűnően oldottad meg a kérdést — válaszolta Khariklész rövid töprengés után. — Tudós magyarázatod teljesen meggyőző. Bár csak végre Kharikleában is a szerelem sóvárgó vágyai ébredtek volna fel! Ebben nem is becsűsűség láték, hanem sokkal inkább a biztos gyógyulás jelét. Hiszen emlékszel: éppen ehhez kértem segítségedet. Csakhogy sajnos, vele nem történhetett ilyesmi, túlságosan is gyűllö a nászrt meg a szerelmet. Valószínűbb, hogy közönséges szemmel verés áldozata lett. Remélem, barátságunk nevében ezt is hajlandó leszel meggyógyítani! A te tudományod nem ismer akadályt!

Megígértem Khariklésznek, hogy tehetőségemhez mérten igyekszem majd segíteni Kharikleán, ha valami betegség tünetét észlelem rajta. Így beszélgettünk tovább, mikor egyszerre elénk toppant valaki, és ránk förtmedt.

— Ugyancsak komótosan sétáltak itt, kedves barátaim! Mintha legalábbis háborúba vagy ütközetbe lennétek hivatalosak, nem pedig arra a lakomára, melynek a dalás Theagenész a rendezője és a nagy hérosz, Neoptolemosz a legfőbb védnöke. Rajta, szedjétek a lábatokat, ne késleltessetek kőso éjszakáig az eszem-iszom kezdetét! Már csak tí hiányoztok . . .

— Majdhogynem fűrkössel a kezében hív meg minket — hajolva fülemhez Khariklész. — Bizony méltatlan eljárás ez Dionü-

103

— Nem lenne csoda — játszottam meg előtte a töprengőt —, ha a felvonuláson részt vevő rengeteg ember közül valaki ártó szemmel nézett volna rá!

— Ugyan — mosolygott lenézően Khariklész —, csak nem hiszel a szemmel verésben, mint a tanulatlan emberek?

— Miért ne — mondtam —, ha egyszer valóban létezik? Mindjárt megmagyarázom, min alapul. A levegő a szemünkön, orrunkon és a testünkbe vezető egyéb nyílásokon keresztül hatol be szervezetünkbe — természetesen azokkal a tulajdonságokkal együtt, melyeket a testünkön kívül szerzett meg. Az embert éto hatások tehát attól függnek, hogy ki-ki milyen levegőt szívott be. Ha például valaki gyűlölettel néz egy másik emberre, mert az szép, akkor megfertőzi, ártalmassá teszi a levegőt maga körül, lehete a gyűlölködés magvait árasztja szomszédai felé. A lehetet pedig olyan parányi részecskékből tevődik össze, hogy csomunkat-velönket átjárja. Ezért stíjthat az irigység is bárkit betegséggel, azzal a betegséggel, melynek éppen szemmel verés a neve . . . Gondold csak meg, Khariklész: hány ember kapott szembajt, hány embert vert le lábáról a ragály, pedig hozzá sem érttek a beteghez, sőt még az ágyát és asztalát sem osztották meg?! Elég volt, hogy egy levegőt szívjanak velük! Különben, szavaim bizonyítására, megemlíthetem a szerelem keletkezésének folyamatát. Ahhoz, hogy a szerelem megszületessen, meg kell látnunk valakit. Belőle hatol a szenvedély a lélekbe, mint gyors röptű nyílvesző, a szemünkön keresztül. Mi sem természetesebb ennél! A szem valamennyi érzékszervünk közül a legmozgékonyabb és legérzékenyebb; következkésképpen a kívülről érkező legkisebb hatást is felveszi, a vágy kisugárzásait pedig örökösen ragyogó fényével egyenesen vonzza magához. Vagy azt akarod, hogy az állatok világából említsek példát? Az állatokra vonatkozó szent könyveinkben az áll, hogy a sárgarigó meggyógyítja a sárgáságot. Ha olyasvalaki pillantja meg a madarat, aki ebben a betegségben szenved, a szegény kis jószág becsukott vagy el-

102

szosz hívétől, aki rádásul már jócskán áldozott is az isteneknek... Gyerünk, mert utóbb még néhány ütleget is kioszt buzdítól.

— Érted a tréfát — mondtam nevetve. — Induljunk hát! Mikor megérkeztünk, Theagenész maga mellett mutatott helyet Khariklésznek, és az iránta érzett tiszteletből engem is udvariasan fogadott. Nem utadtak a lakoma részleteivel. Nem veszem sorra a Jeánykarokat, a fuvolásnőket, az ifjak fegyveres hadi táncát, és a többi műsorszámról sem beszélék, mellyel Theagenész a pazar fogások alatt szórakoztatta a társaságot, hogy jól érezzük magunkat, és könnyebben csúszson a bor. Csak egy dologra térek ki: erről neked is okvetlenül hallanod kell, és nekem is jólesik rá visszaemlékeznem. Theagenész igyekezett vidámnak látszani, mindent megtett, hogy nyájas legyen vendégeihez. Én azonban mindjárt észrevettem, hogy gondolatai egészen másutt járnak. Tekintete nyugtalanul rebent, hol ide, hol oda, és néha ok nélküli mélyet sóhajtott. Egyszer földre sütötte a szemét, és látszólag töprengésbe merült, de néhány pillanat múlva már mosolyt erőltetett az arcára, mint aki hirtelen feleszmél és igyekszik erőt venni magán. Egyszóval sűrűn és gyorsan változtak a hangulatai. Bizony, a szerelmesk lelkivilága sokban a részegekéhez hasonlít. Egyszóval csapongó, egyformán nyughatatlan az egyik is, másik is, mert mindkettőjükben zabolátlan erők tombolnak. Csoda-e, hogy a szerelmes könnyen hajlik az ivásra, a részeg meg a szerelemre...? Theagenész nem tudta sokáig palásolni rossz kedvét és bánatát, lassanként már minden vendégének feltűnt, hogy valami baja van. Khariklész is megfigyelte Theagenész ingatag kedélyállapotát, s a fülemben sügta:

— Biztosan őt is szemmel verték. Nyilván ugyanaz a betegség, mint Khariklejának!

— Persze hogy ugyanaz — sügtam vissza. — Íszis a tanúm, mi sem érthetőbb és valószínűbb: a felvonulásban Kharikleia után ő tűnt ki leginkább szépségével.

Alighogy ezt kölcsönösen megállapítottuk, elérkezett a la-

komának az a pillanata, mikor a kelyhek körbejárnak. Theagenész külön-külön ivott mindenki egészségére, igaz, kényeszeredetten, inkább csak házigazdai kötelességből. Amint rám került a sor, megköszöntem szívességet, de a serleget nem fogadtam el. Theagenész szeme lobot vetett haragjában; azt hitte, meg akarom sérteni. Szerencsére Khariklész megértett.

— Kalaszirisz — magyarázta Theagenésznek — sohasem iszik bort. Hústétellel sem él.

— De miért? — csodálkozott Theagenész.

— Mert egyiptomi, Memphisből származik, és Íszis papja. Mikor Theagenész meghallotta, hogy egyiptomi vagyok, és rádásul pap, felderült az arca örömben, mintha valami nagy kincset talált volna. Nyomban felállt, vizet kért, és abból ivott az egészségemre.

— Akkor hát fogadd el ezt az áldomást, bölcs férfiú. Legkedvesebb italoddal köszöntöm rád e serleget. Kössünk ünnepélyes barátságot, itt, ennél az asztalnál!

— Úgy legyen, dalás Theagenész! — válaszoltam. — Bár én már régóta barátod vagyok...

Árvettem kezéből a serleget, és fenékiq ürittettem. Az áldomásokkal véget is ért a lakoma, mindenki felszedelőzködött, hogy hazatérjen. Mi is elbúcsúztunk Theagenésztől, s ő hosszabban és melegebb szavakkal köszönt el tőlem, mintsem rövid ismeretségünk alapján várhattam volna. Hazatérve szállásomra, egy ideig álmatlanul hánykolódtam az ágyamon. Egyre csak a két fiatal sorsát forgattam a fejemben, azon töprengtem, vajon mi lehet a jóslat utolsó sorainak értelme. Késő éjszaka volt, s egyszer csak — álmodtam-e vagy ébren láttam: — Apollón és Artemisz alakja tűnt fel előttem. Apollón Theagenészt vezette hozzám, Artemisz Kharikleiát, nevémen szólítottak, és a következő parancsot adták:

— Elérkezett az ideje, hogy hazatérj szülőföldedre. Ezt rendelik a Moirák. Hagyd el Hellász földjét Theagenésszel és Kharikleiával együtt. Vigyázz rájuk, úgy viseld gondjukat,

mintha nemcsak útitársaid, hanem tulajdon gyermekeid lennének. Egyiptomból is te fogod őket tovább vezetni. Hogy miképpen és hová, azt bízd az istenekre.

E szavakkal eltávoztak, de közben félreérthetetlenül jelczték, hogy nem álomképet láttam: mindketten teljes isteni valóságukban léptek előm. Látomásom után már az egész jóslatot értettem, egy pont kivételével. Melyik lehet az a föld, kik azok az emberek, akikhez az istenek rendeléséből el kell vezetnem Theagenészt és Kharikleját . . . ?

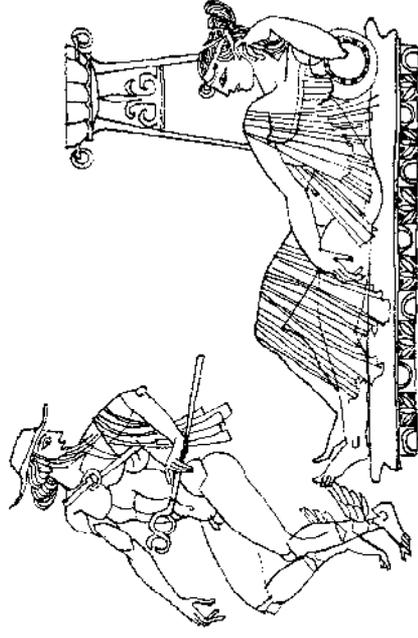
— Később bizonyára megtudtad, atyám — szakította félbe az elbeszélést Knémón. — Nyilván nekem is el fogod majd mondani. Most azonban árulj el valamit. Mivel igazolták az istenek — mert erről beszélsz —, hogy nem pusztán álomkép formájában, hanem személyesen látogattak meg?

— Mozdulataikkal — válaszolt Kalaszirisz. — Már a bölcs Homérosz is beszél ilyesmiről költeményének egyik helyén. Persze az átlagolvasók elisklanak szavainak rejtett értelmé fellett. Valahol azt mondja a költő, hogy „megismertem őt a combja és a lábszára mozgásáról, amint megfordult és könnyed járással távolodott: az istenekre hamar rá lehet ismerni.”

— Alighanem én is az átlagolvasók közé tartozom, Kalaszirisz — vallotta be Knémón —, talán épp ezért emlékeztetél a költemény szavaira, hogy ezt bebizonyítsd. Igazad van: olvasni ugyan tudok, felületesen értem is, mit jelentenek Homérosz idézett sorai, de mélyebb, teológiai mondanivalójukkal cseppet sem vagyok tisztában.

Kalaszirisz egy ideig hallgatásba merült, hogy összeszedje gondolatait erről a magasztos titokról.

— Istenek és más emberfeletti lények, Knémón — kezdte aztán —, gyakran járnak-kelnek közöttünk. Legnagyobb nem állati külsőt öltenek, inkább emberi formát vesznek fel, hozzánk válnak hasonlóvá, hogy könnyebben felismerhessük őket. A tanulatlan emberek előtt így is homályban marad a kilétük, de

a bölcsnek figyelmét nem kerülük el. Rájuk lehet ismerni már csak arról is, hogy egy szempillájuk sem rezdül, mozdulatlanul szegződők tekintetük arra, amit néznek. Még jellegzetesebb az istenek járása. Nem lépnek, nem a lábukat mozgatják: ellenállhatatlan lendülettel, szinte a levegőben úszva haladnak előre. Nem is járás ez, hanem repülés. Itt a magyarázata, miért simulanak szorosan egymáshoz az egyiptomiak iscszobraim a lábuk, miért látszanak már-már egészen egynek. Homérosz is tudott ezekről a szent titokról: Egyiptomból származott, és a teológia rejtelmeibe is beavatták. Mi sem természetesebb, hogy az istenekre vonatkozó tanításokat burkolt formában bele-beleszórták költeményébe is. Mindenki felfedezheti, aki képes felfogni a veritesen ragyogott a szemé”. Poszeidónról meg azt mondja, hogy „megismertem őt a combja és a lábszára mozgásáról, amint megfordult és könnyed járással távolodott”, vagyis valósággal észszott a levegőben. Nyilvánvaló, hogy a „könnyed” szó a „já-

rás" -hoz tartozik, nem pedig a „megismertem” -hez, mint sokan állítják.

... Nagy titokba avattál be, isteni bölcsességű Kalaszirisz — mondta Knémón. — Közben viszont nem is egyszer egyiptó-ideig senki sem hallott. Bár nem kétkedem állításod igazságában, engem is meglep a dolog. Kérlek, ne is mesélj tovább, míg fel nem világosítottál, mire alapítod ezt a véleményedet.

— Jól van, Knémón — egyezett bele Kalaszirisz. — Nem egészen állik ugyan beszélgetésünk tárgyához, de azért szólhatok róla egy-két szót. Nos, barátom, nevezzeék Homéroszt akár hogyan, discekdjék akár Hellász összes városa azzal, hogy a tudós költő bölcsőjét ringatta, a mi honfitársunk ő, egyiptomi. Thébaiban, a saját szavai szerint „százkapujú” városban született. Anyja a polgárok szemében Hermész papja volt, valójában pedig az isten maga. Egy alkalommal, amikor a pap felésege valamilyen hagyományos szertartást végzett, és ott aludt a szentélyben, Hermész isten vele töltötte az éjszakát. Ennek a násznak eredményeként látta meg Homérosz a napvilágot, és születése pillanatától kezdve a testen viselte kettős, isteni és egyszersmind emberi származásának jelét: egyik combját hosszú, erős szőrzet borította. Ez a különös ismertetőjel adta később a nevét is a görögök között, ahol — mint vándorénekes — élete nagy részét töltötte. Nem is történhetett másképpen: a költő nemcsak saját nevét, de még nemzetségének, szülővárosának nevét is elitkolta, tehát akik ismerték, egyszerűen testi fogyatéksége alapján nevezték el.

— És mi vitte rá, aryam, hogy titokban tartsa a születése helyét?

— Talán a kitasítoottságát szégyellte — mert bizony kitasítoott volt. Fiatalkorában a vele egykorú ifjak közül a papi pályára jelölték ki. Nevelőatyja azonban a testen viselt jeltől véletlenül megtudta, hogy nem a saját gyermeke, és száműzte a szülői házból. De az is lehet, hogy hallgatása bölcs számításból ercdt:

azért nem beszélt a szülőföldjéről, hogy cserébe az egész világ legyen a hazája.

— Tökéletesen igazad van — helyeselt Knémón. — Bizonyítrék rá az is, hogy Homérosz költészetében jellegzetesen egyiptomi módon olvadnak össze a legmélyebb titkok a legvarázslatosabb szépséggel. Aztán ott van utolérhetetlen költői lángelméje. Bizonyára nem lehetne messze első a költők között, ha nem jutott volna osztályrészéül valami magasabb rendű, a szó szoros értelmében isteni erő és tudás... De folytatod, Kalaszirisz, mi történt ezután, hogy ilyen „homéroszi” módon felismerted Apollónt és Artemiszot?

— Minden maradt a régi ben, Knémón. Az álom elkerült, és újra csak tépelődések, gyötrő gondok szakadtak rám, az éjszaka hű kísérői. Igaz, örültem, hogy hamarosan visszatérhetek hazámba — olyan ajándék volt ez, amit nem mertem remélni —, másfélől viszont már a pusztá gondolat is bántott, hogy meg kell fosztanom Khariklész leányától. Kétségbeesetten törtem a fejem, hogyan hozzam össze egymással Theagenészt és Kharikleját, hogyan készítssem elő a szökést? Aztán ott volt maga a szökés. Mi lesz, ha lelepleznek? Merre menjünk? Tengerre szálljunk-e, vagy inkább a szárazföldi utat válasszuk...? Egy szóval egészen hajnalig kavargtak bennem a különböző tervek és gondolatok, ébren hánykolódtam fekhelyemen. Alig pirkadt, egyszer csak kopogtattak szállásom kapuján. Hallottam, hogy valaki a szolgámat szólítja. Az megkérdezte, ki zörget, és mit óhajt.

... Jelentsd be — válaszolta a hang —, a thesszáliai Theagenészt!

Határtalanul megőrültem, mikor a fiatal embert bejelentették, s szóltam, hogy tüstént vessék be. Nem kell tovább töprengenem, mihez kezdjek — gondoltam magamban —, lám, önként kínálkozik az alkalom, hogy megtegyem az első lépést! Sejtettem, miért kerestett fel Theagenész: a lakomán hallotta,

hogy egyiptomi pap vagyok, s most nyilván szeretné megnyerni támogatásomat szerelméhez. Mint az emberek túlnyomó többsége, ő is abban a tévhitben élt, hogy csak egy egyiptomi bölcsesség létezik. Pedig az egyiptomi bölcsességnek az a fajtája, amelyikre általában gondolnak, alacsony rendű, mondhatni földhöz ragadt bölcsesség, hirtvány hókuszpókuszok gyűjtőnénye. A szellemek világára konlátózik, a holttestek között otthon igazán, legfőbb eszközei a varázsfüvek és ráolvasások. Nem is vezet jóra soha, és csak becsapja a hiszékenyeket. Az ilyen áltudomány cleve siker telenségre van ítélve, s legfeljebb látszólagos, vagy éppen becstelen hatást érthet el. Elénk varázsolhatja például nem létező dolgok képmását, elhitetheti velünk, hogy a színi szta valóságot látuk; meghúsitja reményeinket, gaztettekre vehet rá, és aljas vágyak eszköze is lehet. . . . Nem ez az igazi bölcsesség, fiam, hanem a másik, melynek ez az előbbi csak fatyúhajtása, nevének bitortója. Az igazi egyiptomi bölcsességet mi, papok és más szent életű férfiak tanulmányozzuk kora ifjúságunktól. Ez a bölcsesség az ég felé fordul, az istennekkel foglalkozik, tőlük kapja magasabb rendű hatalmát. Figyeli a csillagok mozgását, előre tud mindentről, amit a jövő mérhe rejt, és nem félhet hozzá földi gonomság sem: mindig az emberek üdvén munkálkodik. Ennek segítségével tudtam kellő időben elhagyni Memphiszt, amire tudományom, mint már eltestvérgyilkos párharcát, amire tudományom, mint már elbeszélésem kezdetén említettem, előre figyelmeztetett. További sorsukat az istenekre és a Moirákra bízom. Az ő hatalmuk viszályt is támaszthat két fiam között, de ugyanúgy el is simíthatja. Az a gyantám, Knémion, hogy nem is annyira a véres üsszecsapás elől futottam, talán azt tette feladatommá a végezt, hogy megtaláljam Kharikleiat. . . . Később majd elmondom, hogyan jutottam erre a következtetésre, most térjünk vissza Theagenészhez. Az ifjú tehát belépett, s a kölcsönös üdvözlés után leültem magam mellé a heverőre.

— Mi járatban vagy ilyen korán? — kérdeztem.

Theagenész egy ideig zavartan simogatta az arcát.

— Igen nagy bajba kerültem — mondta hosszas hallgatás után —, csak restellem bevallani.

Többet nem tudott kinyögni. Éreztem, hogy most egy kis hűvöskedésre van szükség. Ugy kell tennem, mintha „lásmoki szemmel” felfedezném, amit már régóta tudok. Elmosolyodtam hát, és a szemébe néztem.

— Ha te vonakodsz is kimondani, az én tudományom és az istenek előtt semmi sem maradhat elrejtve.

Itt hatásos szünet következett: ujjaimmal olyan mozdulatokat tettem, mint aki számol, aztán felborzoltam a hajamat, és a jóskok megszállozt arckifejezését utánoztam.

— Te szerelmes vagy, fiam! — kiáltottam fel végül.

Leleplező szavaim hallatára Theagenész felugrott a heverőtől.

— Mégpedig Kharikleiába! — fűztem hozzá.

Theagenész szentül hitte, hogy egy isten hangját hallotta szólni belőlem. Majdnem a lábához borult. Mikor ebben megakadályoztam, hozzám lépett, többször homlokon csókol, és egyre hálalkodott az isteneknek, hogy nem kellett csalódnia reményeiben. Aztán könnyörögni kezdett, hogy mentsem meg:

— Végem van, ha tüstént nem segítesz rajtam. Súlyos az én bajom, kegyetlenül éget a vágy tüze, annál is kegyetlenebbül, mert eddig nem tudtam, mi a szerelmem. Igen, esküszöm neked, még sohasem érintettem nőt! Mind ez ideig ügyet sem vettem a házasságra és a szerelemre, bármennyit duruzsoltak a fülemből róla. Kharikleia szépsége azonban bebizonyította, hogy rajtam is úr a vágy, csak eddig nem került a szemem elé olyan nő, akit érdemes lett volna szeretnem. . . .

Sírva fakadt, mintha ezzel is bizonyítani akarná, hogy a leány szépsége szándéka ellenére kerítette hatalmába. Vigasztalni kezdtem:

— Ha hozzám fordultál, akkor semmi okod a csüggedésre, tudományomnál még Kharikleia varázsa sem erősebb. Igaz, eléggé megközelíthetetlen teremtés, büszkén szembeesegül a

szerelemmel. Aphroditének és a házasságnak pusztá említése is csak megvetést vált ki belőle . . . De nyugodj meg, mindent megteszek érted, ami a hatalmamban áll. Megfelelő módon a természetet is lehet befolyásolni. Ne csüggedj, kövesd utasításaimat, és mindig úgy cselekedj, ahogyan jónak látom.

Theagenész megígérte, hogy vakon engedelmeskedik, akár meztelen kardokon is végigsétál, ha parancsolom. Aztán megint könyörgőre fogta a dolgot, és fáradozásaim jutalmául egész vagyonát ajánlotta fel. Hirtelen Khariklész egyik szolgája lépett a szobába.

— Gazdám arra kér — fordult félém —, hogy tüstént keress fel. Nem messze, az Apollón-templomban találhatod meg. Azért ment oda, hogy áldozatul himnuszt énekeljen az istennek.

Valami nagyon aggasztó álmot látott . . .

Nyomban felkelttem, baza küldtem Theagenészt, és a templomba siettem. Khariklész sűrűn sóhajtozva, halálra vált arcával ült egy kövön. Hozzáléptem.

— Mi vert le ennyire? Valami gond szakad rád?

— Nem is akármilyen, Kalaszirisz! Riasztó álmon volt az éjjel. Rádásul a leányom állapota is válságosabbra fordult, mint hallom, egész éjszaka egy pillanatra sem hunyta le a szemét. Mindig nyugtalan vagyok, ha beteg, de most a szokottnál is jobban aggódom. Tudod, holnap lesz a versenyjátékok ünnepe, pályes befejezése. Ösziók óra Artemisz papnőjének a tiszte, hogy ilyenkor a nehéz fegyverzetűk futóversenyén átadja a versenyzőknek a fáklyát, és kiossza a győzelmi díjakat. Kharikleia két rossz kőzövi választhat: ha távol marad a versenyektől, megsérti a hagyomány által szentesített szokást; ha pedig erőt vesz magán, és betegsége ellenére is megjelenik a küzdőtérén, akkor még betegebb lesz. Eddig nem segítettél rajtunk, Kalaszirisz, segíts legalább most! Akárhogy, de gyógyítsd meg Kharikleit! Tartozol ezzel nekem, tartozol a barátságunknak, és az istenek szívét is megörvendezteted. Csak lásd hozzá, tudom jól, gyerekláték lesz orvosolnod a betegségét — szemmel verésre gyanak-

szol, ugye? Olyan tudós papok, mint te, még a lehetetlenséggel határos feladatokat is meg tudják oldani.

Bűnbánóan ismertem el: eddig bizony nem sokat törődtem az ígérettemmel. S hogy port hintsek a szemébe, még egy napi haladékokat kértem tőle. Sejtieni engedtem, hogy valami gyógyászati akaratot összeállítani.

— Most pedig látogassuk meg leányodat — javasoltam. — Ezúttal kissé tüzetesebben fogjuk megvizsgálni, és a lehetőségekhez képest a lelkére beszélünk . . . Csak arra kérlek, Khariklész, hogy előzőleg szólj felőlem néhány szót a leálynak. Segítsd elő, hogy jobban megismerhessem. Minél nagyobb a belém vetett bizalom, annál bátrabban vállalja majd a kezelést.

— Úgy tesztek, ahogy kívánod — ígérte Khariklész. — Gyere, induljunk!

Csakhamar ott voltunk Kharikleianál. Minck is részletezzem! Aphrodité már teljesen leigázta a leányt. Rózsás arca megsápadt, és szemének ragyogását úgy oltották ki könnyei, mint víz a tüzet. Amint bennünket megpillantott, összeszedte magát, mindenképpen azon erőlködött, hogy visszanyerje szokásos arc kifejezését, s úgy tudjon velünk beszélni, mintha mi sem történt volna. Khariklész megölelte, szászor is megcsókolta, elhalmozta egyengéd apai szeretete minden jelével.

— Kisányom, gyermekem — szólt hozzá —, előttem, atyád előtt is eltitkolod, mi bajod? Talán a szemmel verés hatása, hogy néma az ajkad, mint a megszeppent bűnös? Pedig nem vagy bűnös, ellenkezőleg: áldozat vagy, egy ártó, rosszindulatú szem áldozata . . . De fel a fejell! Látod, ide kérétem a böles Kalaszirisz, hogy orvoságot adjon betegségére. Ő bizonyosan meg tud gyógyítani, mert alig van ember, aki nála jobban értene a tudományok magasztos titkaihoz. Nemhiába választotta a papi hivataát, és nemhiába tanulmányozza kora ifjúságától kezdve az egyiptomi bölcsek szent tanításait. Rádásul jó barátom is, aminek szívémből örülök, hogy kezelés alá vegen, akár ráolvasással, megengednéd neki, hogy kezelés alá vegen, akár ráolvasással,

akár másként — ahogyan jónak látja. Ugye megteszed? Te annágy is hozzászóktál már a bölcsék társaságához!

Khariklia nem szólt semmit, csak bólintott, hogy hajlandó megfogadni tanácsaimat. Tovább nem is időztünk a leánynál; mielőtt beleegyezését elnyertük, búcsút vettünk tőle. Khariklész figyelmztetett, hogy gyógyítás közben ne feledkezsem el korábbi ígéretemről sem: segítsek rajta, tegyek valamit, hogy Kharikliában végre feltámadjon a vágy a szerelem és a házasság után. Milyen boldog volt Apollón papja, mikor azzal váltam el tőle, hogy rövidesen teljesülni fog ez a kívánsága is!